

รายงานการศึกษาด้านป่าชุมชน

เรื่อง

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชาวบ้านได้รับจาก
การฟื้นฟูป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าโคกหนองพอก
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

**Socio-economic Impact upon Villagers in
Restoring the Community Forest
Case Study of Kok Nong Pok Forest,
Amphoe Kosum Phisai, Mahasarakham.**

โดย

ชาติชาย ชื่นบาน

CHATCHAI CHUENBAN

สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม

ปีงบประมาณ 2545

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชาวบ้านได้รับจากการฟื้นฟูป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีป่าโคกหนองพอก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาภูมิประเทศ ที่ตั้ง ความเป็นมาในการจัดตั้ง กระบวนการดำเนินงาน การอนุรักษ์ ปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชาวบ้านได้รับจากการฟื้นฟูป่าชุมชน ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นชุมชนจำนวน 17 คน และหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของครัวเรือนที่อาศัยอยู่รอบบริเวณป่าโคกหนองพอก จำนวนทั้งสิ้น 307 คน สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ป่าชุมชน ป่าโคกหนองพอก มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่มีภูเขา ดินมีการกระจายของดินเค็มและมีความเป็นกรดจัดถึงกรดแก่โดยมีค่าความเป็นกรด-ด่าง ประมาณ 4.5-5.5 พืชพรรณไม้ที่พบในป่าแห่งนี้มีพืชผักที่สามารถนำมาประกอบอาหารได้มากกว่า 70 ชนิด นอกจากนี้ยังมีสมุนไพรสัคว์ป่าของป่าอีกมากมาย

ในการจัดตั้งป่าชุมชน ป่าโคกหนองพอก เกิดเนื่องจากการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและต้องการฟื้นฟูที่รกร้างที่เกิดจากการบุกรุกนั้นมาใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน โดยมีผู้นำในชุมชนและคณะกรรมการดำเนินงานได้ร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่า มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่า โดยการร่วมกันปลูกป่า จัดโครงการดูแลรักษาป่าในฤดูแล้งเพื่อป้องกันไฟป่า ปัญหาในการดำเนินงานคือคนในชุมชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูและขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานของรัฐกับคนในชุมชน ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาคือมีการจัดตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าโดยเฉพาะ เพื่อสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในชุมชน

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ชาวบ้านได้รับจากการฟื้นฟูป่าชุมชนคือ ทุกคนสามารถเข้ามาหาผลประโยชน์ได้ในรูปแบบของการเข้าไปเก็บผักหรือพรรณไม้พื้นเมือง สมุนไพร และสัคว์ป่า เพื่อนำมาประกอบอาหารและนำไปขาย โดยจะมีรายได้โดยเฉลี่ย 127 บาทต่อครั้ง และจะเข้าไปหาประโยชน์จากป่า 1-5 ครั้งต่อสัปดาห์

ผลกระทบทางสังคมที่ชาวบ้านได้รับจากการฟื้นฟูป่าชุมชนคือก่อให้เกิดความสามัคคีและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้ทำให้วิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อทำการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบทั้งสองโดยใช้ผลประโยชน์ ที่ได้รับจากป่าเป็นตัวชี้วัด พบว่าความสามัคคีของคนในชุมชนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากป่า แต่ การฟันฟูป่าโคกหนองพอกทำให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากการฟันฟูป่า และผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นไม่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตของคนในชุมชน